

ТАРИФНА ВІЙНА США–КИТАЙ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН І ВПЛИВ НА УКРАЇНУ

Опубліковано: Голівець Є. Тарифна війна США–Китай: історія, сучасний стан і вплив на Україну // Діяльність Президента України в умовах російсько–української війни. 2025. Випуск 08 (156). С. 34-41.

Торговельне протистояння між США та Китаєм, започатковане адміністрацією Дональда Трампа у 2018 році, переросло в безпрецедентну тарифну війну, що продовжується й дотепер. За ці роки Сполучені Штати запровадили нові мита на сотні мільярдів доларів китайського імпорту, а Пекін відповів дзеркальними заходами. Нинішня ескалація сягнула рівня, коли середньозважений тариф США на китайські товари зріс до астрономічних 145 %, а китайські мита на американський імпорт – до 125 % ([The Guardian](#)). Фактично торгівля між двома найбільшими економіками світу опинилася на межі згортання: експерти говорять про економічне «від’єднання» (decoupling), що здатне докорінно переформатувати глобальні ланцюги постачання ([TCH](#)). У цьому аналітичному огляді розглянемо поточний стан американо-китайських торговельних відносин, характер протекціоністської політики США та її наслідки для світової торгівлі, а головне – проаналізуємо, які виклики та можливості ця тарифна війна створює для України.

Від торговельного перемир’я до «від’єднання». Перші постріли тарифної війни пролунали у 2018 році, коли Вашингтон звинуватив Пекін у багаторічних нечесних практиках – державному дотуванні експорту, маніпуляції курсом юаня, крадіжках інтелектуальної власності та демпінгу цін задля захоплення ринків ([Укріфнорм](#)). За оцінками Міністерства торгівлі США, через таку недобросовісну конкуренцію американська економіка щороку недоотримувала понад \$200 млрд ([Укрінформ](#)). Адміністрація Трампа вдалася до різкого підвищення мит: у кілька етапів було обкладено тарифами майже весь китайський імпорт до США (понад \$360 млрд на рік) ([Council on Foreign Relations](#)). Китай відповів взаємними митами на американські товари – від сільгосппродукції до промислових виробів. Попри укладення у січні 2020 року так званої «першої фази» торговельної угоди, що тимчасово призупинила ескалацію, сторони не вирішили принципових розбіжностей. Більшість тарифів залишилася чинною, а структурні проблеми (держсубсидії КНР, примусовий трансфер технологій, доступ на ринки) лишилися не врегульованими. У наступні роки США не поспішали відмовлятися від тиску: нова адміністрація зберегла основний обсяг тарифів на китайські товари ([Council on Foreign Relations](#)), а в стратегічних секторах навіть посилила обмеження – зокрема, запровадила безпрецедентні експортні контролі, що обмежують доступ Китаю до американських напівпровідників і високотехнологічного обладнання ([Council on Foreign Relations](#)). Відносне перемир’я остаточно змінилося новою

хвилею конфронтації на початку 2025 року, коли США підвищили мита до згаданих 145 %, назвавши цей крок боротьбою за економічну справедливість ([ТСН](#)). Відтоді прямий діалог між Вашингтоном і Пекіном практично зник ([ТСН](#)), а «холодна» тарифна війна наблизилась до повного розриву торговельних зв'язків.

Злам глобальної торговельної архітектури. Наступ США на китайський імпорт став частиною ширшого курсу на протекціонізм, який торкнувся й інших партнерів. Під гаслом захисту національної безпеки у 2018 році Штати ввели 25%-ві мита на сталь та алюміній з більшості країн світу. Під удар потрапили навіть союзники – від ЄС до сусідів по NAFTA – що шокувало міжнародну спільноту. Експерти відзначають, що така політика зруйнувала усталені засади світової торгівлі, які досі ґрунтувалися на поступовому усуненні тарифних бар'єрів ([РБК-Україна](#)). Натомість Вашингтон обрав шлях жорсткого, вибіркового протекціонізму, застосовуючи мита диференційовано до різних країн залежно від політичних пріоритетів ([РБК-Україна](#)). Ярослав Жаліло, економіст Національного інституту стратегічних досліджень, зазначає, що дії Трампа фактично спрямовані на злам усієї системи світової торгівлі, яка трималася на довірі та передбачуваності ([РБК-Україна](#)). Головний наслідок цього – підриг довіри між міжнародними гравцями ([РБК-Україна](#)). Сьогодні жодна країна не може бути певна, що навіть за дружніх відносин не опиниться під торговельним тиском США ([РБК-Україна](#)). Відповідні ризики тепер враховуються у бізнес-рішеннях по всьому світу. Європейські союзники, зокрема, сприйняли американські мита як тривожний дзвінок: як зауважує радник президента України Олег Устенко, оптимізм щодо стабільності економічної політики США похитнувся ([РБК-Україна](#)). У результаті, глобальна торговельна архітектура переживає системну кризу, адже принципи вільного ринку поступаються місцем силовим методам і геополітичним розрахункам.

Наслідки цього протистояння вже відчутні у перебудові світових торговельних зв'язків. По-перше, роль багатосторонніх механізмів, як-от СОТ, послабилася. Трампівська адміністрація фактично ігнорувала рішення Всесвітньої організації торгівлі і навіть блокувала формування Апеляційного органу СОТ, що паралізувало дієвість глобальних правил. Натомість акцент змістився на двосторонні домовленості та *ad-hoc* переговори. Країни змушені укладати нові торговельні союзи, щоб убезпечитися від тарифного тиску. Сполучені Штати у відповідь на виклик Китаю почали зміцнювати економічні союзи з партнерами: адміністрація заявила про цілу хвилю нових домовленостей із союзниками, аби створити спільний фронт проти Пекіна ([ТСН](#)). З іншого боку, Китай активізував власні альянси – від масштабної азійсько-тихоокеанської угоди RCEP до поглиблення співпраці з країнами Глобального Півдня. Голова КНР Сі Цзіньпін дедалі частіше наголошує на необхідності протиставити «односторонньому протекціонізму» США альтернативні коаліції. В квітні 2025 року, перебуваючи з турне в АСЕАН, Сі закликав партнерів разом «відкинути однобічність і протекціонізм та створити високорівневий стратегічний альянс» на основі спільних інтересів ([The Guardian](#)). Таким чином, світ почав розколюватися на торговельні блоки за

геополітичною ознакою: США та їхні союзники vs. Китай і країни, що орієнтуються на нього. Деякі аналітики порівнюють цю ситуацію з «новою холодною війною» в економіці.

По-друге, глобальні виробничо-збутові ланцюги проходять масштабну перебудову. Багато транснаціональних корпорацій, остерігаючись тарифних ризиків, почали переносити виробництва з Китаю до інших держав. За даними Ради з міжнародних відносин (CFR), навіть до останньої ескалації значна частина китайського експорту до США вже надходила опосередковано через треті країни – такі як Мексика чи В'єтнам ([Council on Foreign Relations](#)). Китайські виробники переміщують фабрики у Південно-Східну Азію, щоб обійти американські мита, тож США зрештою імпортують «ті самі» китайські товари, але з інших адрес ([Council on Foreign Relations](#)). Це свідчить, що повністю ізолювати китайську економіку від світових ринків в умовах глобалізму вкрай складно. Водночас Вашингтон цілеспрямовано заохочує модель *friend-shoring* – перенесення ланцюгів постачання до «дружніх» країн. Після пандемії COVID-19 та на тлі війни в Україні США відкрито взяли курс на зменшення критичної залежності від КНР у стратегічних секторах ([Укрінформ](#)) – таких як напівпровідники, «зелена» енергетика, батареї та військові технології. Урядові ініціативи на кшталт спеціального Закону про чіпи (CHIPS Act) та програми кредитів для виробництва електромобілів покликані повернути частину виробництва на американську територію або ж до країн-союзників. Наслідки цих зусиль уже відчуються: наприклад, експорт китайських високотехнологічних товарів почав скорочуватися, і прогнозується, що санкції США можуть коштувати китайським компаніям понад \$30 млрд лише у 2025 році ([Укрінформ](#)). З іншого боку, американські споживачі платитимуть більше за імпорт, визнають навіть у Вашингтоні ([Укрінформ](#)). Стратеги Білого дому, утім, називають це свідомою ціною за збереження технологічного лідерства та економічної безпеки США ([Укрінформ](#)).

Критичні оцінки: удар по обом економікам і світу. Багато економістів і міжнародних оглядачів критично оцінюють результати американської тарифної війни. Передусім зазначається, що протекціонізм – «двосічна зброя», яка раниць і ціль, і того, хто стріляє ([РБК-Україна](#)). Ігор Бураковський, голова правління Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, пояснює: імпортерне мито фактично сплачують не виробники за кордоном, а місцеві імпортери, які закладають цю надбавку в ціну товару ([РБК-Україна](#)). Таким чином, американські тарифи на китайський імпорт б'ють по кишені споживачів у США, провокуючи подорожчання і інфляцію ([РБК-Україна](#)). За оцінками, стовідсоткові мита можуть подвоїти ціну імпортованих товарів на американському ринку ([РБК-Україна](#)), фактично роблячи їх недоступними. Уже перші раунди тарифів призвели до зростання витрат для бізнесу в США (через здорожчання сировини і комплектуючих) та падіння експорту американських товарів до Китаю, особливо сільськогосподарських. Наприклад, експорт сорго зі США до КНР на початку 2025 року впав на 95 % порівняно з попереднім роком ([Reuters](#)) після введення китайських мит; під загрозою

опинилися доходи тисяч американських фермерів. Китайські контрзаходи, зокрема підвищені тарифи на американську сою, кукурудзу, м'ясо, завдали удару по аграрному сектору США, змусивши Вашингтон надавати фермерам багатомільярдну фінансову допомогу, аби компенсувати втрати.

Китайська економіка також зазнає утрат: зростання ВВП КНР сповільнюється, іноземні інвестиції скорочуються через невизначеність, а експортерам доводиться демпінгувати ціни на інших ринках. За прогнозами *Goldman Sachs*, темпи зростання економіки Китаю можуть впасти до ~3,8 %, якщо торгова напруга збережеться ([Укрінформ](#)) – істотно нижче звичних для КНР показників. І хоча обидві сторони стверджують, що «у цій війні не буде переможців» ([ТСН](#)) шкода виходить далеко за межі двох країн. Глобальна економіка в цілому потерпає від тарифного конфлікту. Порухення ланцюгів постачання, коливання цін на сировину і проміжні товари, падіння ділової впевненості – все це гальмує світове зростання. Світовий банк і МВФ неодноразово знижували прогнози глобального ВВП, посиляючись на торговельні війни як один із ключових ризиків. Показовим є прогноз Світової організації торгівлі, оприлюднений у квітні: якщо нинішні максимальні тарифи (100 %+ ставки) збережуться, обсяг торгівлі між США та Китаєм може впасти на 80 % ([РБК-Україна](#)). Це колосальний шок, який не мине безслідно для інших країн – адже США і Китай разом генерують понад 40 % світового ВВП. Зменшення їхньої торговельної активності означає втрату ринків збуту для багатьох експортерів, скорочення інвестицій і потенційний дефіцит товарів на світових ринках. Експерти відкрито говорять про ризик рецесії світової економіки та нової фінансової кризи, якщо конфлікт затягнеться ([РБК-Україна](#)). Отже, критики тарифної війни застерігають, що агресивний протекціонізм у довгостроковій перспективі здатен завдати більше шкоди, ніж принести користі, підриваючи довіру до США як до лідера вільного світу і дестабілізуючи глобальні ринки ([РБК-Україна](#)).

Прагматичні аргументи: нові можливості й довгострокова вигода?
Водночас існує й протилежна точка зору, яка акцентує на потенційних позитивних результатах жорсткої торговельної політики США. Її прибічники зазначають, що проблеми, які спричинили конфлікт, були реальними і нагальними. Китай за десятиліття накопичив величезний торговельний профіцит у відносинах зі США, користуючись відкритістю американського ринку. Попередні спроби діалогу й поміркований підхід не змусили Пекін відмовитися від субсидування національних чемпіонів чи примусу західних інвесторів передавати технології. З цього погляду, різкі дії Вашингтона стали «шоковою терапією», що привернула увагу світу до дисбалансів у торгівлі з Китаєм. Багато країн, зокрема в Європі, сьогодні більш критично оцінюють свою залежність від китайських товарів і капіталу – до прикладу, ЄС розробляє політику *de-risking*, прагнучи зменшити ризики від співпраці з КНР у чутливих секторах. Неофіційно американську риторику підтримують навіть ті столиці, що публічно критикують методи Трампа: усі погоджуються, що Китай вже не можна розглядати як добросовісного торгового партнера, радше як стратегічного конкурента.

З погляду довгострокової стратегії, жорстка позиція США може принести певні переваги глобальній системі. По-перше, вона змушує диверсифікувати ланцюги постачання і підвищити їхню стійкість. COVID-19 наочно продемонстрував небезпеку надмірної залежності від одного постачальника – наприклад, коли через локдаун в Китаї світ залишився без необхідної електроніки чи медикаментів. Тепер уряди й бізнес інвестують у альтернативні виробничі майданчики, що в майбутньому може знизити ризики зупинки поставок. По-друге, відбувається реіндустріалізація деяких галузей у самих США та країнах Заходу. Під захистом тарифів в Америці поживалося виробництво сталі та алюмінію (щоправда, ціною здорожчання металу для інших галузей). Уряди почали активно вкладати кошти у розвиток критично важливих секторів: США інвестують мільярди у виробництво напівпровідників, батарей, електрокарів – тобто створюють всередині країни те, що раніше імпортували з Китаю. Ці інвестиції означають нові робочі місця, інновації та потенційно відновлення технологічного лідерства в довгостроковій перспективі. По-третє, захисні заходи США фактично задали новий глобальний порядок денний: питання справедливості торгівлі й недобросовісної конкуренції вийшли на перший план міжнародних дискусій. Якщо раніше багато хто заплющував очі на порушення правил з боку КНР заради дешевого імпорту, то тепер ціна такої терпимості стала зрозумілою. Існує сподівання, що Китай у відповідь на згуртований тиск Заходу буде змушений поступово відкривати свій ринок та грати за прозорими правилами – інакше ризикує опинитися ізольованим у високотехнологічних сферах.

Американські посадовці наполягають, що їхня мета – не зруйнувати, а вирівняти правила гри. Показовою є заява Білого дому: «Йдеться не просто про гроші. Йдеться про глобальне лідерство» ([Укрінформ](#)). Вашингтон сигналізує союзникам, що готовий очолити реформування світової торгівлі, аби зробити її більш збалансованою. Задля цього США вже налагоджують тіснішу координацію з партнерами: наприклад, паралельно з тарифами на Китай адміністрація домовляється з ЄС про взаємне зниження інших торговельних бар'єрів і спільний контроль за експортом критичних технологій, щоб Китай не міг обходити санкції через третіх осіб ([ТСН](#)). В результаті такої стратегії у світі може виникнути два економічні блоки з глибокою внутрішньою кооперацією: демократичний (США, Європа, союзники) та авторитарний (Китай, Росія, Іран тощо). І хоча глобальна економіка стане менш інтегрованою, прихильники *friend-shoring* вважають це прийнятною платою за надійність. «Китай може підняти свої тарифи — то й що? Переможців у війні немає, але пропорційність ударів буде набагато болючішою для них», – заявив американський високопосадовець, наголошуючи на порівняльній стійкості економіки США ([ТСН](#)). Дійсно, роль Китаю як експортера більша, і його залежність від доступу на ринки Заходу дає Вашингтону важіль впливу. У довгостроковому вимірі жорсткий курс США може послабити китайську економічну експансію і спонукати її керівництво до компромісів, що зрештою сприятиме більш збалансованому та безпечному світовому господарству.

Україна між двома гігантами: ризики та шанси. Для України – відкритої економіки, інтегрованої у світові ринки – протистояння США і Китаю не проходить безслідно. У минулому десятилітті Київ суттєво переорієнтував зовнішню торгівлю: скоротивши залежність від російського ринку після 2014 року, Україна активно нарощувала співпрацю з ЄС, США та КНР. Зокрема, Китай став найбільшим торговельним партнером України – вже у першому кварталі 2019 року він обігнав за обсягами торгівлі навіть традиційно провідну Росію ([Emerging Europe](#)). Україна постачає до Китаю значні обсяги зернових, олійних культур, руди та металів, імпортуючи звідти промислові товари, техніку, хімікати. Така диверсифікація принесла вигоди, але водночас ставить перед дилемою в умовах тарифної війни. Сповільнення китайської економіки і падіння її експорту б'ють по світових цінах на сировину, що становить ризик для українських експортерів. Наприклад, зниження попиту в КНР на сталь чи руду може чинити тиск на українську металургію. Крім того, якщо китайські товари витісняються з американського ринку, виробники КНР прагнуть збувати їх в інших країнах, створюючи надлишкову пропозицію. Так, закриття ринку США для китайської сталі теоретично може обернутися напливом дешевого китайського металу в Європу чи на Близький Схід, витісняючи там українську продукцію. Подібно, китайська електроніка або машини, що не продані в Америці, можуть агресивніше просуватися на ринки, де присутня Україна, посилюючи конкуренцію для наших товарів.

З іншого боку, виникають і певні можливості для українського експорту. Коли Пекін відповів на дії Трампа й наклав мита на американську агропродукцію, він став більше закуповувати аналогічні товари в інших постачальників – зокрема, в Україні. Показово, що вже у 2020–2021 роках Китай різко збільшив імпорт української кукурудзи та зернових, компенсуючи скорочення закупівель у США. За даними аналітиків, у 2024 році Україна забезпечила третину всього імпорту кукурудзи до КНР ([fastmarkets](#)). Китай став одним з найбільших покупців української кукурудзи, ячменю і соняшникової олії, що підтримало наш агросектор у скрутні часи. Отже, торговельна війна відкрила для українських аграріїв нові ніші на китайському ринку, де вони конкурують із американцями. Також українські виробники металургійної сировини виграли від переорієнтації Китаю: на тлі обмежень щодо США Китай більше імпортував залізної руди з таких країн, як Україна і Бразилія.

Водночас надмірне зближення з Пекіном несе геополітичні ризики. Україна на власному досвіді відчула, як суперництво США і КНР може вплинути на національні інтереси. Яскравий приклад – історія з компанією «Мотор Січ», провідним виробником авіаційних двигунів. У 2017–2019 роках китайські інвестори скупили контрольний пакет акцій «Мотор Січі» і планували отримати її технології, але під тиском США угода була заблокована українською владою з міркувань нацбезпеки ([Euronews](#)). У 2021 році Президент Зеленський запровадив санкції проти китайських акціонерів підприємства, фактично скасувавши продаж на користь стратегічного

партнерства з США ([Euronews](#)). Цей крок мав свою ціну: відносини Києва і Пекіна охололи, а Китай виставив Україні багатомільярдні претензії за зрив інвестиції. Аналітики попереджали, що рішення по «Мотор Січі» може охолодити колись теплу співпрацю з КНР та підштовхнути Пекін до зближення з Москвою ([Euronews](#)). Справді, відтоді Китай зайняв обережну позицію щодо війни, розпочатої Росією проти України, уникаючи відкритої підтримки Києва. Це нагадує: в умовах глобального протистояння між наддержавами Україна змушена робити непрості вибори, балансує між економічною вигодою і безпековими пріоритетами.

Що ж може зробити Україна, аби мінімізувати загрози і скористатися можливостями, які виникають на тлі перебудови світової торгівлі? По-перше, необхідно продовжувати диверсифікацію ринків збуту. Досвід тарифної війни показує, що надмірна залежність від однієї країни небезпечна: сьогодні Китай і США перерозподіляють потоки товарів, і кожна країна, яка покладається лише на одного із них, ризикує стати жертвою чужих рішень. Україна вже пройшла через «шок терапію» 2014–2015 років, коли торгівля з Росією різко скоротилася, і за кілька років успішно переорієнтувала експорт на ЄС, Азію, Африку. Цей досвід треба використовувати і надалі – зберігаючи баланс між Заходом і Сходом. Варто зміцнювати присутність на ринках ЄС, де діє угода про вільну торгівлю, шукати нові ніші в Азії, Африці, Латинській Америці, не замикаючись на Китаї. По-друге, Україні слід посилити моніторинг та захист внутрішнього ринку від недобросовісного імпорту. Коли через тарифні війни дешеві товари перенаправляються з одних країн до інших, є ризик засилля імпорту, що душитиме вітчизняного виробника. Тут у нагоді стануть механізми торговельного захисту в рамках СОТ – антидемпінгові та компенсаційні розслідування. Україна вже користувалася ними, запроваджуючи мита проти імпорту сталі, цементу, добрив з певних країн, і цей інструмент має залишатися дієвим запобіжником на випадок цінового демпінгу з боку КНР чи інших.

По-третє, варто вивчити позитивні приклади американської політики для розвитку власної промисловості. Звісно, українська економіка не може копіювати масштабні протекціоністські заходи США – у нас нема такого «внутрішнього ринку-приманки», щоб диктувати умови. Проте уроки все ж є. Наприклад, США звернули увагу на розвиток критичних виробництв всередині країни – від мікрочипів до фармацевтики. Україні також варто визначити стратегічно важливі сектори (енергетичне обладнання, військова техніка, ІТ, агропереробка тощо) і стимулювати їхній розвиток податковими та інвестиційними преференціями. Американський підхід до захисту національної безпеки у інвестиціях – ще один орієнтир. США через механізм CFIUS прискіпливо перевіряють іноземні поглинання важливих компаній. Україна вже зробила подібний крок, убезпечивши «Мотор Січ» від переходу під контроль Китаю, і надалі варто впровадити системну процедуру перевірки іноземних інвестицій у стратегічні галузі. Це не означає згортання відкритості – лише розумні запобіжники, щоб критична інфраструктура й технології не опинилися в руках, які можуть нашкодити національним інтересам.

Висновки. Сучасна тарифна війна між США та Китаєм вже стала визначальним фактором, що трансформує світову економіку. З одного боку, вона оголила слабкі місця глобалізації – дисбаланси, залежності й відсутність дієвих правил для стримування торговельного свавілля. З іншого – запустила процес формування нової архітектури світової торгівлі, більш фрагментованої, але потенційно більш збалансованої за рахунок перерозподілу ролей. Для України цей виклик є двояким. Зовнішні потрясіння можуть ускладнити наше післявоєнне відновлення: світові ринки можуть виявитися менш сприятливими, конкуренція – жорсткішою, а доступ до технологій – обмеженим через геополітичні блоки. Проте в умілому поєднанні зусиль України та її партнерів можливе і перетворення викликів на драйвер розвитку. Якщо Україна продовжить інтеграцію з ЄС, отримає статус повноправного учасника західних економічних альянсів і водночас збереже прагматичні відносини з різними центрами сили, вона зможе знайти свою нішу у новій системі. **Американська протекціоністська політика дає як застереження, так і натхнення:** застереження щодо руйнівних наслідків торгових конфліктів і натхнення в частині захисту національних інтересів та стратегічного мислення. У довгостроковій перспективі успішність тарифної війни США проти Китаю вимірюватиметься не лише економічними показниками, а й тим, чи вдасться створити більш стійкий і справедливий світовий торговельний порядок. Для України ж головне – своєчасно адаптуватися до нової реальності та використати її для зміцнення власної економічної безпеки і розвитку, спираючись на досвід партнерів та уникаючи їхніх помилок.